

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту історії, права та міжнародних відносин

Юлія ПОДРЕЗ
Юлія ПОДРЕЗ
«02» вересня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У РАДЯНСЬКУ ДОБУ**

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта(Історія)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією ННІ історії, права та міжнародних відносин «02» вересня 2024 р.

Голова *Світлана МОЦАК* Світлана МОЦАК
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2024

Розробник:

Король Віталій Миколайович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України;

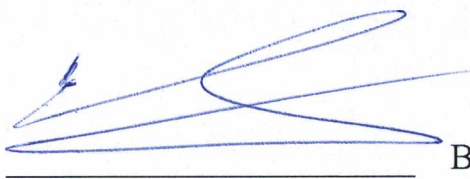
Литвиновська Юлія Анатоліївна – викладач кафедри історії України.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

кандидат історичних наук

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and lines, positioned above a horizontal line.

В'ячеслав ОЛІЦЬКИЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Обов'язкова
Загальна кількість годин – 120		Рік підготовки:
		4-й
		Семестр
		7-й
		Лекції
		20 год.
		Практичні, семінарські
		26 год.
		Лабораторні
		Самостійна робота
		72 год.
		Консультації:
2 год.		
Вид контролю: 7-й семестр - залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Повсякденне життя українців в радянську добу» є оволодіння студентами знань з історії повсякдення українців у міжвоєнну добу, у період Другої світової війни та повоєнні десятиріччя.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Повсякденне життя українців радянську добу» є дослідження умов життя, праці та відпочинку (побуту, умов проживання, раціону харчування, способів лікування, соціальної адаптації), а також факторів, що впливають на формування свідомості та норм поведінки, соціально-політичні уподобання українців у міжвоєнну добу у період Другої світової війни та повоєнні десятиріччя.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- Повсякденне життя українців у міжвоєнну добу;
- Важливі аспекти повсякденного життя західноукраїнських земель в умовах радянської та німецької окупації на початковому етапі Другої світової війни (1939–1941 рр.);
- Особливості повсякдення Українців у роки німецької окупації (1941–1944);
- Елементи повсякденного життя школи і розвиток освіти українців під німецькою окупацією в роки Другої світової війни;
- Становище духовності і роль церкви у повсякденному житті на українських землях в роки Другої світової війни;
- Закономірності повсякденного життя українців-червоноармійців в роки Другої світової війни;
- Елементи повсякденного життя червоних партизанських загонів в Україні в роки Другої світової війни;
- Закономірності повсякденного життя українських колабораціоністських формувань в роки Другої світової війни;
- Повсякденне життя українців у повоєнне десятиріччя.

вміти:

- Вирізняти причини, напрямки, завдання, особливості повсякденного життя українців у міжвоєнну добу у період Другої світової війни та повоєнні десятиріччя;
- Порівнювати різні погляди дослідників щодо питання повсякденного життя українців у період Другої світової війни;
- Вміти аргументувати свої погляди на окремі питання історичної науки..

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі історії, правознавства та методики навчання, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою загальних та професійних (фахових) компетентностей:

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ПК 3. Здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлювання щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ПК 7. Здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння архівних матеріалів, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

ПК 8. Здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події інтерпретації у контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Повсякденне життя українців в радянську добу» базується на знаннях раніше вивченої дисципліни «Модерна історія України», паралельно вивчається дисципліна «Новітня історія України».

3. Результати навчання за дисципліною

ПРЗ 1. Знати історичну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів.

ПРЗ 4. Знати та розуміти історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРУ 3. Уміти працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.

ПРУ 5. Уміти оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.

4. Критерії оцінювання результатів навчання Розподіл балів (VII семестр)

Поточний контроль									Разом	Загальна сума
Розділ 1	Розділ 2					Розділ 3			65	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
Поточний контроль										
10	10	10	10	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи										
6	5	4	4	3	7	2	2	2	35	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **65 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **35 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує історичні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність, здобувач освіти бере активну участь в обговоренні винесених на семінарське заняття питань, доповнює відповіді доповідаючих, творче висвітлення проблем та якісне виконання завдання.
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує історичні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстроване творче висвітлення проблем та якісне виконання завдання.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує історичні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, нетворче висвітлення проблем, допускаючи незначні помилки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає історичні явища та процеси; завдання виконує з істотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Повсякденне життя українців в радянську добу» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання до самоконтролю

1. Повсякденне життя українців у міжвоєнну добу
2. Зміни у повсякденному житті після анексії СРСР західноукраїнських земель (1939–1940 рр.)
3. Побут західноукраїнського населення під радянською окупацією у 1939–1941 рр.
4. Освіта на західноукраїнських землях під радянською окупацією у 1939–1941 рр.
5. Громадсько-політичне життя на західноукраїнських землях у 1939–1941 рр.
6. Репресивна політика радянської окупаційної влади у Західній Україні та повсякденне життя у 1939–1941 рр.
7. Повсякденне життя на західноукраїнських землях під німецькою окупацією у 1939–1941 рр.
8. Окупована Україна в планах Німеччини в роки Другої світової війни.
9. Вплив економічної політики Німеччини на повсякденне життя українців в роки Другої світової війни.
10. Вплив нацистського терору на повсякденне життя українців в роки Другої світової війни.
11. Повсякденне життя українців-остарбайтерів в роки Другої світової війни.
12. Становище українців-військовополонених та політв'язнів нацистських концтаборів в роки Другої світової війни.
13. Повсякденне життя українських місцевих органів самоврядування в роки Другої світової війни.
14. Медичне обслуговування, санітарія, соціальна сфера на українських землях під німецькою окупацією в роки Другої світової війни.
15. Сфера культури та просвітництво на українських землях під німецькою окупацією в роки Другої світової війни.
16. Вплив на повсякденне життя заходів керівництва Німеччини щодо шкільної політики в Україні в роки Другої світової війни.
17. Шкільна освіта в областях, які перебували під контролем військової адміністрації в роки Другої світової війни крізь призму повсякденного життя.
18. Вплив райхкомісара Е.Коха на шкільну політику в роки Другої світової війни.
19. Народні школи як елемент повсякденного життя під німецькою окупацією в роки Другої світової війни.
20. Німецька політика щодо церкви на окупованих землях та її вплив на повсякденне життя українців.
21. Розкол в українському православ'ї в роки Другої світової війни крізь призму повсякденного життя.
22. Ставлення комуністичної влади щодо церкви та релігії в роки Другої світової війни.

23. Участь українців у воєнних діях на першому етапі Другої світової війни (1939–1941 рр.): німецько-польська війна, анексія західноукраїнських земель, радянсько-фінська війна.
24. Побут і дозвілля українців-червоноармійців у роки Другої світової війни.
25. Ставлення компартійного та військового керівництва до червоноармійців-українців, діяльність «польових військкоматів» в роки Другої світової війни.
26. Доля колишніх військовополонених українців після звільнення з німецького полону.
27. Вплив тактики спаленої землі на діяльність червоних партизанських загонів в роки Другої світової війни.
28. Терор як елемент повсякдення червоних партизанів в роки Другої світової війни.
29. Побут і дозвілля червоних партизанів на території України в роки Другої світової війни.
30. Українське населення: об'єкт і учасник протистояння червоних партизанів та німецьких окупаційних властей в роки Другої світової війни.
31. Пропаганда та агітація в повсякденному житті червоних партизанів в Україні в роки Другої світової війни.
32. Дисциплінарні порушення як елемент повсякденного життя червоних партизанів.
33. Повсякденне життя українців і колабораціонізм.
34. Повсякденне життя в місцевих формуваннях німецької армії та поліції у Райхкомісаріаті «Україна» (1941–1944).
35. Повсякденне життя українців у дивізії «Галичина» та інших формуваннях військ СС.
36. Українці у допоміжних добровольчих формуваннях («гіві», охоронні батальйони).
37. Повсякденне життя українців у повоєнні десятиріччя.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Новітня історія України» складається з 3 розділів, які в цілому висвітлюють політичне, соціально-економічне та культурне становище населення України та його повсякдення у період другої половини ХХ – на початку ХХІ ст.

Розділ І. Повсякденне життя українців у міжвоєнні роки (1920-1939 рр.)

Розділ ІІ. Повсякденне життя українців у роки Другої світової війни

Розділ ІІІ. Повсякденне життя українців у повоєнні десятиріччя

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Повсякденне життя українців у міжвоєнні роки (1920-1939 рр.)

Тема 1.1. Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у міжвоєнні роки.

Повсякденне життя населення України в період НЕП. Особливості житлово-побутових умов українського населення в 20-30-х роках ХХ століття. Розвиток культурного життя під егідою радянської ідеології. Становище українського населення під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини: порівняльна характеристика стану в соціального становища, побутових умов, розвитку освіти та культури. Становище жінки в радянському суспільстві. Роль та значення інституту сім'ї як радянської «комірки» суспільства.

Розділ 2. Повсякденне життя українців у роки Другої світової війни

Тема 2.1. Повсякденне життя українців у роки німецької окупації.

Життєвий простір населення України в добу воєнного лихоліття 1941-1945 рр. Життєвий простір українців у планах нацистського керівництва. Соціально-економічне становище населення. Сімейно-правові відносини громадян. Аграрне питання в житті селян у період окупації. Медичне забезпечення громадян. Стан житлової – комунальної інфраструктури.

Тема 2.2. Повсякденне життя українців-червоноармійців в роки Другої світової війни.

Побутові умови червоноармійців: харчування, одяг, медичне обслуговування, дозвілля. Становище жінки у складі Червоної армії. Військові злочини радянської армії.

Тема 2.3. Повсякденне життя червоних партизанських загонів в роки Другої світової війни.

Побут та повсякдення «червоних» партизан: санітарно-гігієнічні умови, харчування, одяг, дозвілля. Взаємовідносини партизан з місцевим населенням. Діяльність партизанських з'єднань на західній Україні, їх взаємовідносини з представниками УПА. Персоналії ватажків червоних партизанських з'єднань в усній історії.

Тема 2.4. Повсякденне життя українських колабораціоністських формувань в роки Другої світової війни.

Утворення та діяльність українських колабораціоністських формувань, соціальне становище їх представників. Житлово-побутові умови колаборантів, їх дозвілля. Відносини колабораціоністів та місцевого населення. Післявоєнна доля учасників колабораціоністських формувань.

Тема 2.5. Повсякденне життя населення Сумщини в період окупації 1942-1943 рр.

Житлово-побутові умови населення. Стан економіки та продовольства в містах та селищах області. Освіта та культурне життя. Взаємодія населення з партизанськими загонами. Ставлення німецьких окупантів до місцевого

населення. Спогади очевидців періоду як усна історія вивчення повсякдення в період окупації.

Розділ 3. Повсякденне життя українців у повоєнні десятиріччя

Тема 3.1. Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у повоєнні десятиріччя

Загальна характеристика українського суспільства. Житлові умови населення. Харчування громадян. Транспортне обслуговування. Медичне обслуговування населення республіки. Освіта, релігія, дозвілля.

Тема 3.2. Українське суспільство в період десталінізації («відлиги») Вплив десталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства

Добробут та рівень забезпечення побутових потреб громадян УРСР. Екологічна ситуація та проблема «неперспективних» сіл. Сфера дозвілля. Психосоматичні й соціокультурні виміри повсякденного буття українців.

Тема 3.3. Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови».

Загальна характеристика українського суспільства. Житлові умови населення УРСР. Добробут населення. Харчування громадян УРСР. Торговельне та побутове обслуговування населення республіки. Транспортне та медичне обслуговування населення УРСР. Освіта, наука, культура.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.
Розділ 1. Повсякденне життя українців у міжвоєнні роки					
Тема 1.1 Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у міжвоєнні роки.	16	4	4		8
Розділ 2. Повсякденне життя українців у роки Другої світової війни					
Тема 2.1 Повсякденне життя українців у роки німецької окупації	14	2	4		8
Тема 2.2 Повсякденне життя українців-червоноармійців в роки Другої світової війни	14	2	4		8
Тема 2.3 Повсякденне життя червоних партизанських загонів в роки Другої світової війни	14	2	4		8
Тема 2.4 Повсякденне життя українських колабораціоністських формувань в роки Другої світової війни	12	2	2		8
Тема 2.5 Повсякденне життя населення Сумщини в період окупації 1942-1943 рр.	12	2	2		8
Розділ 3. Повсякденне життя українців у повоєнні десятиріччя					
Тема 3.1 Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у повоєнні десятиріччя	14	2	2	2	8
Тема 3.2 Українське суспільство в період десталінізації («відлиги») Вплив десталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства	12	2	2		8
Тема 3.3. Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови»	12	2	2		8
	120	20	26	2	72

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у міжвоєнні роки	4
2	Повсякденне життя українців у роки німецької окупації	2
3	Повсякденне життя українців-червоноармійців в роки Другої світової війни	2
4	Повсякденне життя червоних партизанських загонів в роки Другої світової війни	2
5	Повсякденне життя українських колабораціоністських формувань в роки Другої світової війни	2
6	Повсякденне життя населення Сумщини в період окупації 1942-1943 рр.	2
7	Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у повоєнні десятиріччя	2
8	Українське суспільство в період десталінізації («відлиги») Вплив десталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства	2
9	Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови»	2
Разом		20

7.4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у міжвоєнні роки	2
2	Повсякденне життя українців у роки німецької окупації	4
3	Повсякденне життя українців-червоноармійців в роки Другої світової війни	4
4	Повсякденне життя червоних партизанських загонів в роки Другої світової війни	4
5	Повсякденне життя українських колабораціоністських формувань в роки Другої світової війни	2
6	Повсякденне життя населення Сумщини в період окупації 1942-1943 рр.	2
7	Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у повоєнні десятиріччя	4
8	Українське суспільство в період десталінізації («відлиги») Вплив десталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства	2
9	Трансформації радянської повсякденності під	2

	час «перебудови»	
	Разом	26

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у міжвоєнні роки	8
2	Повсякденне життя українців у роки німецької окупації	8
3	Повсякденне життя українців-червоноармійців в роки Другої світової війни	8
4	Повсякденне життя червоних партизанських загонів в роки Другої світової війни	8
5	Повсякденне життя українських колабораціоністських формувань в роки Другої світової війни	8
6	Повсякденне життя населення Сумщини в період окупації 1942-1943 рр.	8
7	Повсякденне життя українського селянства, робітників та інтелігенції у повоєнні десятиріччя	8
8	Українське суспільство в період десталінізації («відлиги») Вплив десталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства	8
9	Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови»	8
	Разом	72

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. «...Создавать невыносимые условия для врага и всех его пособников...». Красные партизаны Украины, 1941–1944: малоизученные страницы истории. Документы и материалы / Авт.-сост. Гогун А., Кентий А. К.: Украинский издательский союз, 2006. 430 с.
2. Боляновський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939-1945). – Львів, 2003. 320 с.
3. Бондарчук П.М. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940 – 1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації / Гол. Ред.: В.А. Смолій. Київ: : Інститут історії України. НАН України, 2012. 322 с.
4. Боротьба за Україну в 1943–1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство. Зб. наук. праць / Відп. ред. О.Є. Лисенко. К.: Ін-т історії НАН України, 2014. 622 с.
5. Бубнов В. Суми у 1941–1943 роках: офіціоз та дійсність. – Суми, 2010.
6. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: У двох книгах. – Книга 2: Мовою документів і свідчень / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк та ін. К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2015. 800 с.

7. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: У двох книгах. Книга 1. Історичні нариси. К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2014. 784 с.
8. Верига В. Під крилами визвольних дум: Спомини підхорунжого дивізії «Галичина». – К., 2007. 215 с.
9. Від Рейхстагу до Іводзіми. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій / В. В'ятрович, С. Громенко, М. Майоров, І. Патриляк, Я. Примаченко, А. Руккас. Харків: КСД, 2017. 352 с.
10. Війна і міф. Невідома Друга світова / За заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. – Харків, 2016. 239 с.
11. Гогун А. Сталинские командос. Украинские партизанские формирования, 1941–1944. М.: РОССПЭН, 2012. 527 с.
12. Гончаренко О.М., Куницький М.П., Лисенко О.Є. Система органів місцевого управління на території Райхкомісаріату «Україна» та «військової зони». 1941–1944 рр. К.: Ін-т історії України, 2014. 151 с.
13. Дерейко І.І. Місцеві формування німецької армії та поліції у Райхскомісаріаті «Україна» (1941–1944 роки). К.: Ін-т історії НАН України, 2012. 174 с.
14. Дробязко С.И., Романько О.В., Семенов К.К. Иностранные формирования Третьего рейха. – М., 2011. 194 с.
15. Еромолов И. Три года без Сталина. Оккупация: советские граждане между нацистами и большевиками. 1941–1944. М.: ЗАО Центрполтграф, 2010. 383 с.
16. Єржбакова Б. Шкілька справа та шкільна політика в рейх комісаріаті «Україна» (1941–1944) у світлі німецьких документів. К.: Наукова думка, 2008. 272 с.
17. Кентій А., Лозицький В. Радянські партизани 1941–1944: світло й тіні. К., 2010. 80 с.
18. Косик В. Правда історії. Роки окупації України 1939–1944 (Збірник статей). К.: УВС, 2008. 184 с.
19. Криваві жорна війни. Трудова повинність на Рівненщині у 1941–1944 роках. Спогади, документи, факти / Ред.-уклад С. Ситай. Рівне: О. Зень, 2013. 160 с.
20. Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.): за матеріалами україномовної легальної преси: монографія. Львів: ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2010. 328 с.
21. Кучер В.І., Потильчак О.В. Україна 1941–1944: трагедія народу за фасадом священної війни: Монографія. К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 357 с.
22. Кучер В.І., Чернега П.М. Україна у Другій світовій війні (1939–1945): Посібн. Для вчителя. К.: Генеза, 2004. 272 с.
23. Литвин М., Науменко К. Сталін і Західна Україна. 1939–1941 рр. К., 2010. 80 с.
24. Малаков Д. Оті два роки... У києві при німцях. К.: Амадей, 2002. 318 с.
25. Маців Б. Українська дивізія «Галичина»: Історія у світлинах від заснування у 1943 р. до звільнення з полону 1949 р. – Львів, 2009. 397 с.
26. Мельничук Г. «І я піднімав Червону Калину» (Спогади дивізійника). Додаток до серії «За тебе, свята Україно». Книга четверта. – Чернівці, 2008. 186 с.

27. Мірчук П. У німецьких млинах смерті. Спомини з побуту в німецьких тюрмах і концлагерах 1941–1945. Нью-Йорк–Лондон: Український союз політичних в'язнів, 1957. 236 с.
28. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921 – 1928 рр.): колективна монографія / Відп. ред. С.В. Кульчицький. Кн. 1. ч. 1. Київ: інститут історії України НАН України. 2010. 445 с.
29. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921 – 1928 рр.): колективна монографія / Відп. ред. С.В. Кульчицький. Кн. 1. ч. 2. Київ: інститут історії України НАН України. 2010. 382 с.
30. Неконвенціональна війна. ГРУ і НКВД в тылу Вермахта / Сост. А. Гогун. К.: К.І.С., 2014. 597 с.
31. Паньківський К. Роки німецької окупації. Нью-Йорк–Торонто, 1965. 480 с.
32. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. 590 с.
33. Перехрест О.Г. Сільське господарство України в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) К.: Ін-т історії України, 2010. 150 с.
34. Перехрест О.Г. Українське село в 1941–1945 рр.: економічне та соціальне становище. Монографія. Черкаси: ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2011. 668 с.
35. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): колективна монографія / Від. Ред.. В.М. Даниленко. Кн. 2 4.1 – 2. Київ: Інститут історії України. НАН України. 2010. 351 с.
36. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): колективна монографія / Від. Ред.. В.М. Даниленко. Кн. 2 4.3. Київ: Інститут історії України. НАН України. 2010. 336 с.
37. Родня. Полиція і партизани, 1941–1944. На прикладі України / Авт.-сост. А. Гогун, І. Дерейко, А. Кентий. К.: Український видавельський союз, 2011. 576 с.
38. Романько О.В. Німецька окупаційна політика на території Криму і національне питання (1941–1944). Сімферополь: Антіква, 2009. 272 с.
39. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба / Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ: Інститут історії України. НАН України, 2014, 697 с.
40. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси у двох книгах. Книга перша / О. Лисенко, В. Стецкевич, А. Айсфельд. К.: Наукова думка, 2010. 734 с.
41. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси у двох книгах. Книга друга / О. Лисенко, Т. Вронська, Т. Першина. К.: Наукова думка, 2011. 943 с.
42. Українська дивізія «Галичина». Історико-публіцистичний збірник / Упоряд. М. Слабошпицький. – К., 2008. 254 с.
43. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя / Відп. ред. О.В. Кульчицький. Київ: Інститут історії України. НАН України. 2012. 786 с.

44. Українське суспільство в 1960 – 1980-х рр. Історичні нариси. Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; Упоряд.: В. Крупина, М. Смольницька. Київ: Інститут історії України. НАН України, 2021, 859 с.
45. Шайкан В. Повсякдення українців у роки німецької окупації. 1941–1944. К., 2010. 80 с.
46. Якубова Л. повсякденне життя етнічних меншин радянської України у міжвоєнну добу. Київ: Інститут історії України НАН України. 2011. 339 с.

10. Інформаційні ресурси

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, archeos.org.ua
Інститут історії України НАН України. Офіційний сайт, www.history.org.ua

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Навчальні аудиторії, які обладнані для проведення лекційних і семінарських занять.
2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.